
Albina Nečak Lük
**Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem
prostoru**
Predstavitev projekta

Raziskovanje medetničnih odnosov ter identitete prebivalstva v slovenskem etničnem prostoru ter spremljanje trendov razvoja na tem področju sodi v raziskovalni program Inštituta za narodnostna vprašanja od začetkov njegovega delovanja. V takšna programska izhodišča se vključuje leta 1991 zasnovani projekt »Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru«¹, ki ga po prvem zaključenem programskem obdobju od leta 1996 nadaljujemo pod razširjenim naslovom »Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru«. Projekt vključuje več- in meddisciplinarni pristop. Načrtovan je kot longitudinalna, panelna raziskava primerjalne narave. Predmet proučevanja so razmerja med etnijami² v stiku vzdolž slovenske meje ter kazalcev etnične identitete skozi prizmo odnosa prebivalstva, pripadnikov večine in manjšine, do pojavov in procesov, ki zadevajo skupno življenje na narodnostno mešanih območjih. Raziskava temelji na podmeni, da je etničnost (etnična identiteta, etnična pripadnost) zgodovinski, torej spreminjajoči se pojav.

---

¹ Projekt izvaja raziskovalna skupina Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, financira ga Ministrstvo za znanost in tehnologijo Slovenije.

Nosilka projekta je prof. dr. Albina Nečak Lük. V projektu sodelujejo: mag. Boris Jesih (INV), mag. Vera Klopčič (INV), prof. dr. Miran Komac (INV), Mojca Medvešek (INV), dr. Renata Mejak (INV), dr. Katarina Munda Hirnšek (INV), mag. Sonja Novak Lukanovič, dr. Emidij Susič (Univerza v Trstu), dr. Laura Bergnach (ISIG, Gorica), dr. Avguštin Malle (Slovenski raziskovalni inštitut, Celovec), dr. Mitja Hafner (Fakulteta za družbene vede) in mag. Marij Jurič (SLORI, Trst).

Projekt je vključen v naslednje mednarodne raziskovalne mreže oziroma projekte: Network for the study of European Mixed Communities, UNESCO World Decade for Cultural Development in RSS project Managing the Mix Thereafter: Comparative Research on Mixed Communities in Three Independent Successor States, ki ga vodi Albina Nečak Lük.

² Pojem etnija ter atribut etničen(-na,-no) nam pomeni skupek značilnosti (kultura, jezik, vera, zgodovinski spomin, teritorij), ki so jih pripadniki določene družbene skupine pridobili (po pravilu) z rojstvom, in po katerih se določena družbena skupina razlikuje od drugih družbenih skupin, opredeljenih z isto vrsto značilnosti. Opozoriti velja, da je prisotnost vseh naštetih elementov ni obvezna. Izraz -narodna manjšina- uporabljamo kot strokovni termin brez kakršnekoli konotacije ali pejorativnega prizvoka: narodna manjšina je del naroda, ki živi v drugi, ponavadi sosedni državi.

The paper is a presentation of the project of the Institute for Ethnic Studies, "Ethnic Identity and Interethnic Relations on Slovene Ethnic Territory". It is conceived as a longitudinal panel study of a comparative nature. The research is focused on the relations between ethnic groups in contact and the indicators of ethnic identity on nationally mixed regions on both sides of the Slovene border - through the prism of the attitude of both majority and minority members towards the phenomena and processes which affect common life in nationally mixed regions. The research is based on the hypothesis that ethnicity (ethnic identity, ethnic affiliation) is a historical, therefore changing phenomenon. The stability or fluidity of individual ethnic identity - and consequently group ethnic identity - depends on the power ratio between particular ethnic groups.

Uvod

Nezadržni razmah nacionalnih gibanj ob koncu osemdesetih let je sprožil potrebo po rekonceptualizaciji fenomena **etničnega** v modernih teorijah o družbi in družbenem vedenju. Eno bolečih presenečenj za raziskovalce s področja družboslovja (antropologe, politologe, sociologe) je pomenila že renesansa etničnih gibanj, ki so jo v 60-tih in 70-tih letih doživljale ne le ZDA in države zahodne Evrope, temveč je zajela širše predele sveta. Četudi so sicer upoštevali ključni pomen etničnega v življenju družbenih skupnosti, je nezadržna sila etničnega v osemdesetih letih znova postavila raziskovalce (in ne le nje) pred potrebo po rekonceptualizaciji fenomena etničnega v modernih teorijah o družbi in družbenem vedenju. Modernizacijska paradigma, ki pomeni v družbenih znanostih predvidevanje o sovpadanju gospodarske prosperitete in razvoja nacionalnih držav na eni strani ter opuščanja etnične pripadnosti na drugi strani, vidi vztrajanje pri etnični diferenciaciji kot zaostajanje za modernimi procesi družbenega razvoja. Prepletenost političnih, ideoloških in konceptualnih pristopov pri definiranju in obravnavi etničnega v modernih teorijah o družbi opozarja na kompleksnost in pomanjkljivo transparentnost pojava. Porajajoče se, ponavljajoče se in spreminjajoče se teorije o etničnosti še niso privedle do dokončnega spoznanja dejstev o njeni vlogi v organizaciji in usmeritvi družbe (Gellner 1994). Raziskovalci, ki opozarjajo na njeno dinamično naravo, so prepričani, da bi se bilo mogoče sistematično približati modelu etničnosti v družbi šele, če bi na eni strani upoštevali večplastno zasidranost pojava v družbenih vezeh, upoštevali n. pr. družinsko in preko nje osebno zavezanost izvorni skupnosti (Gemeinschaft), funkcionalno zavezanost družbeni skupnosti (Gesellschaft) ter ideološko simbolično zavezanost skupnosti. Na drugi strani pa takšen pristop počiva na podmeni, da navedene vezi delujejo stalno in povsod, četudi je v različnih družbenih razmerah intenzivnost delovanja in teža posamezne plasti etničnega različna (Fishman 1989).

Moderni koncept etničnosti zaznava pojav kot dinamično kategorijo: Nespremenljiva, pripisana razsežnost etničnega, ki človeka definira z rojstvom v določeno etnično skupnost, se prepleta z dinamično, privzeto razsežnostjo etničnega, ki pomeni možnost izbire pri prevzemanju in transmisiji etnične dediščine. Takšen pristop vsebuje podmeno, da etničnost, etnična pripadnost ni nespremenljivo stanje, stanje biti (n. pr.) Slovenec ali biti (n. pr.) Madžar, ali biti kar koli drugega, temveč je etničnost tudi delovanje, družbeno vedenje, izražanje kulturne sestavine etničnega. Ob tem ne gre prezreti dejstva, da vse kulture ni mogoče označiti kot etnično dediščino in da pripad-

niki etničnih skupnosti ne zaznavajo vse kulture kot označevalca lastne ali druge skupnosti (Fishman 1977). Na območjih, kjer stoletja skupaj živijo različne etnije, je pogosto nemogoče natančno razmejiti, kateri deleži kulturne dediščine izvirno pripadajo eni in kateri drugi skupnosti. Prav to fluidno prepletanje elementov kulture na skupnem poselitvenem področju daje zlasti manjšinskemu prebivalstvu pečat svojskosti in mu omogoča (so)delovanje v svetu dveh kultur, kulture matičnega naroda in večinskega naroda.

Povedati pa velja, da so po pravilu spreminjanju etnične identitete bolj podvrženi pripadniki tistih etnij, ki živijo v neuravnoveženem družbenem položaju. Gre za pripadnike skupnosti, ki svojih družbenih (in ekonomskih) aspiracij ne morejo doseči ob hkratnem uveljavljanju svojih etničnih značilnosti (rabe svojega jezika, delovanja po kulturnih vzorcih lastne skupnosti), temveč se morajo v tem pogledu prilagajati etnični večini.

Narava etničnih in družbenih meja v postmodernem času se je temeljito spremenila: iz tradicionalnih zaprtih skupnosti, zasnovanih na notranji povezanosti podobnih ljudi, katerih družbena identiteta je bila določena od zunaj, iz širše družbene skupnosti, se je akcent premestil na odnose med različnimi skupnostmi. Stari tip etnične skupnosti je slonel na poudarjeni vlogi družbenih mrež, ki so združevale ljudi v okviru soseske, dejavnosti, družinskih in političnih vezi. Značilna za stari tip skupnosti je kompaktna naseljenost, torej tudi geografska povezanost ljudi istega etničnega porekla. Fizična bližina je omogočala tudi medsebojno podporo pri poklicnem in političnem delu znotraj skupnosti. Medsebojno poročanje in homogene družine so podpirale in reproducirale to notranjo povezanost. V urbanih centrih se je skupna zavest o skupni posebni zgodovini vzdrževala na podlagi fizične bližine, poklicnih povezav in prijateljstva.

Modernizacija je prinesla s seboj tudi spremembe etničnosti, t. i. novo etničnost. Ta je manj odvisna od zemljepisne/fizične bližine in skupne poklicne usmerjenosti. Njena značilnost je poudarjanje, izpostavljanje bistvenih, ključnih razlik med skupinami.

V novih okoliščinah posamezniki gradijo na znanih elementih skupne kulture, ki oživlja skupne občutke, na katerih se izgrajuje etnično zasnovani skupinski interes (Hechter 1978).

Za stari tip etničnosti je bila jezikovna lojalnost velikega pomena. V novih razmerah postajajo jezikovni simboli nekaj drugega. To niso več samo znaki, pečati identitete. Vse večja udeležba v javnih zadevah je pripeljala do uvedbe izrazja in obrazcev diskurza, ki posnemajo modele širše družbe. Pripadniki drugorodnih skupnosti razvijajo nove sporazumevalne strategije, ki so zasnovane na sprejemanju novih vrednot. Te sporazumevalne strategije in konvencije pogosto niso vezane samo na en jezik, temveč jih posamezniki uporabljajo ne glede na to, ali govorijo v manjšinskem ali večinskem jeziku. Tudi tam, kjer jezik manjšine izginja, se vzpostavljajo nove diskurzivne konvencije, ki jih skupina prevzema pri rabi večinskega jezika. Isto velja za razmerja narečje: standardni jezik. Danes smo priča prevrednotenju socialnega in sporazumevalnega pomena narečij. Skupine v manjšinskem položaju, zlasti tiste z oddaljenim narečjem, vzpostavljajo podobna pravila v razmerju do standardne zvrsti maternega jezika.

Sodobno družbeno politično življenje po eni strani z naklonjenostjo sprejema oblikovanje novih jezikovnih simbolov, ki opozarjajo na razpotja med skupinskimi interesi. Hkrati pa je tovrstna raznolikost, množica jezikovnih simbolov v nasprotju ali celo v konfliktu z birokratskimi težnjami po enovitem načinu sporazumevanja, takšnem, ki navadno priznava le en jezik kot primeren za sporazumevanje na ravni kanalov javne komunikacije.

Izhodišča modela za proučevanje medetničnih odnosov v slovenskem etničnem prostoru

Etnično identiteto pojmuje kot »skupinsko, medgeneracijsko kulturno kontinuiteto«, ki ima implicitno pripadnostno in eksplicitno izrazno razsežnost. Narava medetničnih odnosov oziroma razmerja moči med skupinama, ki delujejo na procese horizontalne in vertikalne mobilnosti prebivalstva, so med najpomembnejšimi regulatorji etnične identitete in njenega manifestnega ali implicitnega izražanja.

Etnična pripadnost je eden tistih družbenih konceptov, ki ga je težko dodobra razumeti in v celoti opredeliti. Vsebuje namreč številne in med seboj prepletene dejavnike. Od tod tudi številni in različni koncepti etničnosti - kontrastni, konfliktni in kontradiktorni - kar se že samo po sebi ponuja kot predmet raziskovanja (Isajiw, W.W., 1974).

Na ravni makroanalize se etničnost kaže kot zgodovinski (torej dinamični, spreminjajoči se) pojav, ki ji številni, vanjo vtكاني in med seboj povezani dejavniki dajejo različne poudarke v prostoru in času: Mogoče jo je razumeti kot vidik samopriznavanja skupnosti same, kakor tudi vidik priznavanja te skupnosti s strani drugih skupnosti. Etničnost povezuje posameznike s skupino - kolektivom; je komunikacijski splet, preko katerega teče in se udejanja socialna integracija; preko nje oziroma v njenih nedrih se posameznik dokoplje do pojma identitete in svojkega razumevanja pojavov kakor so »življenje, družba, svet« (Fishman 1977, str. 16).

Etničnost lahko doseže globlje ali pa le površinske plasti zavesti in zavezanosti. Je torej večplastna tako glede sestavin, kakor tudi glede izkušnje. Ko se lotevamo prečesavanja etničnosti oz. etnične pripadnosti kot družbenega koncepta, se razkrivajo številne sestavine etničnega: gre za tako imenovano vrojeno razsežnost, pa tudi za pridobljene vidike (1), za stabilne in spreminjajoče se vidike (2), za bistvene, eksistenčne vidike in za kontrastne, površinske vidike (3), za njeno racionalno, pa tudi zunaj racionalno razsežnost (4).

Z rojstvom v določeno etnijo (vrojena sestavina etničnega) posameznik podeduje določeno dediščino (s socializacijo pridobljena sestavina etničnega). S tem je definiran kot pripadnik te skupnosti. Kako bo ravnal s to dediščino, ali bo živel v duhu zavezanosti skupini in njenim normam, ali bo kulturno dediščino le delno sprejel in razvijal, ali jo bo povsem zavrgel, je odvisno od številnih individualnih in družbenih dejavnikov. Vsekakor je ohranjanje te dediščine, to je za skupnost značilnih vedenjskih vzorcev, mogoče ovrednotiti pri tistih, ki so zavezani etničnim normam, kakor pri onih, ki se oddaljujejo od predvidenih obrazcev obnašanja etnije.

Kaj je (so) za določeno etnično skupnost in za njene pripadnike pokazatelj(i) pripadnosti oziroma zavezanosti etnični dediščini, je treba ugotoviti za vsako od etničnih skupnosti posebej. Naloga raziskovalca torej je prepoznati manifestne in implicitne značilnosti zavezanosti etnični dediščini (Fishman 1978, str. 20). Ob raziskovanju tega kompleksnega pojava pa ne moremo mimo pomena, ki ga ljudje - naši bodoči respondenti - pripisujejo svojemu poreklu (vrojeni sestavini etničnega) in pa kulturni dediščini ter/oziroma etničnim (= socialnim) normam (pridobljena = priučena sestavina etničnega). Njihovo razumevanje lastne etnične dejanskosti je namreč pomembna sestavina razumevanja sveta, v katerem živijo. Gre za razumevanje družbe in kulture sploh, torej tudi za razumevanje etnične realnosti drugih (fenomenološki vidik). Kakor vsi drugi družbeni in kulturni pojavi, so navedene razsežnosti etnične identitete podvržene spremembam. Prav to spreminjanje etničnega pa zahteva vso raziskovalno korektnost in

previdnost, saj je pogosto podvrženo raziskovalčevi lastni (mogoče tudi upognjeni) percepciji položaja posamezne etnične skupnosti.

Za našo raziskavo se zdijo pomembni trije vidiki premikov oziroma spreminjanja etničnega (povzeto po Fishman 1978): 1. premiki v vsebini, 2. premiki v članstvu = individualni pripadnosti, 3. premiki v intenzivnosti (pomembnosti).

1. Spremembe vsebine: Razlike v ravnanju / obnašanju (medosebne, meddružinske, ali mrežne) glede na sicer sprejeti etnični model so lahko rezultat sprememb družbe ali v družbi na sploh (čas, prostor, podskupine, itd.) ali posledica nasilnih sprememb. Ni nujno, da sprememba v vsebini pomeni spremembo celovitega pomena etničnosti, ali da sprememba pomena (stališča) pomeni spremembo etnične identitete.

2. Spremembe pripadnosti: V primerjavi z nekdanjimi pogledi na spremembe individualne identitete (teze o naravni asimilaciji, asimilaciji kot cilju samem po sebi) gradi sodobni pogled in etnično pripadnost na podmeni, da moderni človek dojema vse svoje družbene, kulturne in celo fizične attribute kot izbiro, ki jo lahko opravi po lastni presoji za doseganje načrtovanih statusnih ciljev. Tovrstna, izbirna odločitev glede etnične pripadnosti pa je možna šele potem, ko poteka v skladu s spremenjeno etničnokulturno dediščino in vedenjskimi vzorci, ki v procesu spreminjanja izgubijo svojo mitološki poudarek. (Tega se v slovenskih razmerah zaveda zlasti manjšina v Italiji, ki v spremenjenih pogojih postindustrijske družbe vidi konkurenčne možnosti tako glede ohranjanja kakor tudi povečanja števila zavezanih svoji etniji v novi, kakovostni in privlačni ponudbi.) Ob tem ne gre za preprosto preračunljivost, temveč za tankočutno prepoznavanje sistema vrednot in meja katerega koli etničnega sistema. Prehod iz enega sistema v drugega je redkokdaj nenaden in dokončen. Do dramatične diskontinuitete pride le redkokdaj. Ostane lahko jedro prvotne identitete, četudi je prekrito z novimi vedenjskimi obrzci (Salamone 1975).

3. Spremembe pomembnosti (intenzivnosti): V nasprotju z napovedmi o izginjanju pomena etničnosti, smo od časa do časa priče njeni ponovni potrditvi. Prav ta trenutek je etnična sestavina človekove identitete močno potisnjena v ospredje in ima odločilen pomen pri odločanju o življenju in smrti. Nedvomno je torej pomembnost etničnega variabilna: Edinstvena zmožnost človeka, še zlasti modernega človeka je večplastna lojalnost in večplastna identiteta. Medtem ko od časa do časa odstopi pomembnejše mesto drugim identitetam, se drugič, kakor dokazuje naš danes, etnična pripadnost pojavi na prvem, najpomembnejšem mestu in nekako zastre pomen vseh drugih identitet. V ekstremnih razmerah (kakršnim smo priča v bosanskohercegovski vojni) lahko zastre tudi pomen pripadnosti človeški vrsti.

Ob tem se odpira vprašanje medetničnih stikov in procesov, ki se odvijajo v medetničnih odnosih. Odpira se vprašanje etničnih meja, ali bolje, vprašanje zamejitev in sicer znotraj same etnične skupnosti (regije, mreže, sloji, poklici in druge kulturne in družbene ločnice, ki nosijo značilen etnični pečat), pa tudi vprašanje etničnih meja med različnimi etnijami. Vprašanje propustnosti oziroma zaprtosti etničnih meja in njihovo spreminjanje neposredno zadeva premike v etnični identiteti (Fishman 1978).

V slovenskem etničnem prostoru se to vprašanje propustnosti etničnih meja kaže zlasti skozi prizmo maritalne mobilnosti, ki ob vztrajanju na klasični etnični simboliki povzroča nemalo zadreg.

Da bi se dokopali do prepoznavanja narave in vsebine medetničnih odnosov ter s tem povezanih kazalcev - elementov etnične identitete, se je treba, preden preidemo na teren socialnopsiholoških implikacij, ozreti na nekatera dejstva iz neposredne etnične stvarnosti. S takšnih izhodišč v primerjalni raziskavi prepoznavamo in razčlenjujemo

podobnosti in razlike med kazalci etnične identitete med posameznimi narodnimi manjšinami, ki jih vključujemo v primerjavo. Gre za sklop družbene predmetnosti: politične, zgodovinske, gospodarske, jezikovne, itd., ki deluje spodbujevalno, nevtrarno, ali zaviralno na vitalnost manjšine, to je na interes in sposobnost manjšine, da se obnaša kot posebna in aktivna kolektivna celota v medskupinskih razmerjih, torej v medetničnih odnosih (Giles 1978, str. 308).

Slovenska narodna skupnost v Avstriji, Italiji, na Madžarskem ter narodne skupnosti v Sloveniji so svoje etnične značilnosti, kulturo in jezik razvijale, ohranjale ali opuščale v različnih zgodovinskih, družbenih, političnih in gospodarskih razmerah. Širša družba oziroma država jim je v različnih zgodovinskih obdobjih nudila različna pravna zagotovila in različne institucionalne možnosti (izobraževanje, kulturna dejavnost, raba jezika, politična participacija, zunanja simbolika območja, itd.) za delovanje, bodisi v prid in v skladu z njihovimi etničnimi značilnostmi in interesi ali v škodo le-teh. Pogoji za vključevanje v življenje in delo na avtohtonem poselitvenem območju ter možnosti za socialno promocijo ob hkratnem ohranjanju in razvoju etničnih obeležij so se in se še danes razlikujejo od države do države. Poleg tega doživlja slovenska skupnost v isti državi v različnih pokrajinah različno obravnavo, različen pa je tudi pravni in institucionalni položaj avtohtonih skupnosti v Sloveniji. Razmerja med sosednimi narodi in stoletja izkušenj skupnega življenja na stičnem območju so oblikovala med prebivalstvom na obeh straneh meje predstave in stališča o lastni skupnosti in sosedih, ki delujejo kot skupen zgodovinski spomin in označujejo naravo medetničnih odnosov.

Navedeni vidiki položaja skupnosti na stičnih območjih v slovenskem etničnem prostoru opozarjajo na dejstvo, da je etnična pripadnost zgodovinski, torej spreminjajoči se pojav, katerega vsebina, pomen in intenzivnost so podvrženi kontinuiranemu preverjanju in reinterpretaciji. Torej je časovno in prostorsko različno akcentuirana.

Razlike v predmetni stvarnosti (raznotero delovanje zgodovinskih, pravnih, političnih, družbeno gospodarskih in demografskih, institucionalnih, itd. dejavnikov v sočasni in pretekli perspektivi), ki jo izkušajo narodne manjšine v Sloveniji ter slovenske skupnosti sosednih državah, predvidoma odseva v stališčih teh skupnosti ter v naravnosti do lastne etnične identitete ter do identitete drugorodne skupnosti. Eden od namenov raziskave je preverjanje gornje podmene.

Objektivni podobi družbenega konteksta je treba priključiti socialnopsihološko dimenzijo problema, t.j. subjektivni pogled na učinkovanje predmetne stvarnosti, saj jo pripadniki etnij v stiku lahko različno zaznavajo (percipirajo). S podatki o predmetni stvarnosti je mogoče tudi manipulirati ter na ta način izkriviti zaznavo in vrednotenje lastnega položaja med pripadniki manjšinskih skupnosti, pa tudi zaznavo in presojo pripadnikov večine glede položaja manjšine ter glede odnosov z njo. Takšne trende, n.pr., zaznavamo ravno kar na narodnostno mešanem področju Prekmurja. Tovrstno strukturno analizo utemeljujemo z naslednjim: Glede na stopnjo življenjske sposobnosti etnične skupnosti (objektivne in percipirane) se pripadniki različnih etnij različno vedejo v medetničnih položajih. Socialno psihološki procesi, ki se odvijajo v medetničnih odnosih, so v veliki meri odvisni od stopnje vitalnosti etnij v stiku. Zato je za primerjalni pogled na te procese, ki jih raziskujemo pri slovenskih skupnostih v sosednih državah in narodnih manjšinah v Sloveniji, treba dobiti vpogled v predmetno realnost samo, pa tudi v subjektivno refleksijo te realnosti v očeh etnij v stiku (manjšine in večine).

Z evaluacijo skupnih učinkov predlaganih dejavnikov je mogoče ovrednotiti relativno zmožnost posameznih manjšin, da delujejo kot aktivna kolektivna celota in, kakor predlaga Giles (1977), opraviti klasifikacijo njihove vitalnosti na kontinuumu od zelo

visoke do zelo nizke. Dosedanje deskriptivne raziskave predmetne realnosti narodnih manjšin v sosednih državah in v Sloveniji nudijo dovolj podatkovnega gradiva za tovrstno ovrednotenje; določene študije, ki zadevajo najnovejše razmere, pa nastajajo tudi v okviru tega projekta.

Seveda je ob tem treba imeti pred očmi, da niti predmetna realost, ki deluje na vitalnost manjšin, niti percepcija te realnosti med manjšino oziroma večino nista statični temveč dinamični. To pomeni, da spreminjanje družbenega in gospodarskega položaja (zlasti spremembe, ki učinkujejo na distribucijo sredstev za t.i. družbene dejavnosti) lahko povzroči spremembe navedenih dejavnikov vitalnosti, kar povzroči premike bodisi v smeri njenega jačanja ali slabljenja. (Ta čas smo imeli priliko opazovati dogajanje v Sloveniji ob opredeljevanju ustavno pravnega položaja italijanske in madžarske manjšine ter ob distribuciji sredstev za institucionalno podporo razvoju kulture in jezika obeh manjšin. Panelna raziskava, ki smo jo opravili v dveh časovnih rezih, je npr., pokazala pomembne razlike v stališčih do nekaterih vidikov institucionalne dvojezičnosti (do osebnih dokumentov, delovanja medijev itd.) (Nečak Lük 1994). Procesi demokratizacije na Madžarskem so odprli nekatere možnosti samoorganiziranja narodnih manjšin, kar je, kakor je pokazalo doslejše raziskovanje, že vplivalo na nekatera področja družbene stvarnosti Slovencev v Porabju, v določeni meri pa tudi na samopodobo manjšine ter na njena razmerja z večinskim in matičnim narodom. Fenomen slovenske državnosti skupaj s procesi demokratizacije in pluralizacije slovenske družbe spreminja percepcijo matičnega naroda v očeh slovenskih skupnosti v sosednih državah, s tem pa tudi zaznavo slovenskega naroda v očeh sosednih narodov. Odpira se vprašanje položaja avtohtone slovenske skupnosti vzdolž slovensko hrvaške meje, pa tudi drugih avtohtonih skupnosti v Sloveniji. Posebne razsežnosti življenja na stičnih, narodnostno mešanih območjih gotovo odpirajo procesi povezovanja v Evropi. To pomeni, da mora biti raziskovanje medetničnih odnosov v slovenskem etničnem prostoru, kar zadeva avtohtone skupnosti, zasnovano longitudinalno. Omogočiti mora: 1. opazovanje, analizo ter primerjavo medetničnih odnosov na posameznih stičnih območjih in med njimi = ozemeljska/regionalna razsežnost raziskovanega problema ter 2. opazovanje, analizo in primerjavo medetničnih odnosov v določenih časovnih rezih, da bi spoznali, kako deluje nanje spreminjanje družbene, politične, gospodarske, itd. stvarnosti, katere del so = časovna razsežnost raziskovanega problema.

Učinkovanje strukturnih dejavnikov, ki vplivajo na etnično identiteto oziroma vitalnost etničnih skupnosti v stiku na območni in časovni ravni, torej povezujemo z medetničnimi odnosi. Kot teoretsko podlago za oblikovanje empiričnega modela smo uporabili teorijo medskupinskih odnosov (Tajfel 1974, 1978), ki zajema niz osebnega (individualnega) in skupinskega (kolektivnega) opredeljevanja. Osnovna vprašanja, na katera želimo odgovoriti v raziskavi, so:

1. Ali želijo etnične skupnosti v stiku, ki jih vključujemo v našo raziskavo, spremeniti medetnični položaj in odnose (= premiki v vsebini)? Želja po spremembi implicira zavedanje o alternativnih možnostih. Od tod podvprašanja:

1.1. katere skupnosti in kateri družbeni sloji znotraj skupnosti želijo spremembo medetničnih razmerij (= premiki v pripadnosti),

1.2. kakšno strategijo in taktiko ubirajo posamezne etnije, da bi dosegle spremembe medetničnih razmerij:

- strategije približevanja (Klinar, 1991), c.f.: integracija, kulturni pluralizem, asimilacija, itd.),

- strategije oddaljevanja (izolacijo, segregacijo, separatizem, itd.).

Tajfel navaja naslednje možne skupinske strategije manjšine, ki naj pripeljejo do družbenih sprememb, oziroma sprememb v medetničnih odnosih: asimilacija, redefinicija negativnih značilnosti, družbena ustvarjalnost, skupinska tekmovalnost. Med strategijami večine najdemo že omenjeno manipuliranje z dejavniki etnične vitalnosti, različne tehnike razvrednotenja etničnih značilnosti manjšin, od poskusov razcepitve (na primer vindišarska ali vendska teorija), preko razširjanja negativnih stereotipov, alofobije do poniževanja, pa tudi dejanske poskuse približevanja, kadar je manjšina družbeno in gospodarsko dovolj močan in zanimiv subjekt (primer Angležev v francoski Kanadi, Italijanov na Južnem Tirolskem).

2. Kakšen je v očeh pripadnikov manjšine oziroma večine minimalni oziroma maksimalni niz kazalcev etnične identitete, na podlagi katerega je posameznika še mogoče definirati kot pripadnika določene etnije (= premiki v članstvu).

3. Kakšna je korelacija med vitalnostjo etnij v stiku ter premiki na kontinuumu elementov etnične identitete (= premiki v intenzivnosti).

Metodološki pristop

V skladu z večdisciplinarno zasnovo projekta so uporabljeni metodološki pristopi različnih disciplin. Pri empiričnem prepoznavanju medetničnih procesov, dinamike medetničnih odnosov ter kazalcev etnične identitete je v ospredju metodološki pristop sociologije (z nanjo navezujočimi se medstrokovnimi področji) ter metodologija politologije z elementi etnične antropologije.

V spremnih, primerjalnih študijah v funkciji interpretacije empiričnih podatkov, ki naj analizirajo predmetno realnost določene narodne manjšine v izbranem urbanem okolju, bodo uporabljene metode zgodovine, socialne demografije, prava.

Raziskovanje medetničnih odnosov lahko vedno označimo kot primerjalno raziskovanje - tudi takrat, ko raziskovanje ne sega preko državnih meja (podrobneje glej Hafner 1993 in Medvešek 1996). Seveda to lahko storimo le takrat, ko presežemo tradicionalno pojmovanje sociološkega primerjalnega raziskovanja, v okviru katerega se kot enote primerjave praviloma pojavljajo teritorialne enote (predvsem države). V okviru raziskovanja medetničnih odnosov, ki je prostorsko in institucionalno omejeno z državno mejo in pogosto poteka prav na področju ob tej meji, postane kategorija **narod** ključna primerjalna kategorija. Pri tem gre seveda za primerjavo dveh skupin, ki nista v enakem položaju: Slovenci kot etnična večina in deli sosednjega naroda (Italijani oziroma Madžari) kot narodna manjšina. Podobno velja za raziskavo na drugi strani meje, kjer se pojavljajo Slovenci kot manjšina, Italijani, Avstrijci oziroma Madžari pa kot večina. Primerjava torej poteka med dvema skupinama, ki imata različen status in ki hkrati sobivata na istem teritoriju in v medsebojni prepletenosti oblikujeta določeno družbeno strukturo.

Zbiranje relevantnih podatkov poteka s pomočjo vprašalnika na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev, pripadnikov manjšine in večine, v izbranih krajih in s pomočjo intervjujev. Vprašalnik vključuje poleg demografskih in stratifikacijskih spremenljivk še sklope spremenljivk, oblikovanih z namenom preveriti oziroma spoznati:

- vrednotenje institucionalnih možnosti, ki jih ima manjšina na razpolago, vrednotenje pravnih možnosti ter vrednotenje fenomena meje ter stikov z matičnim narodom,
- percepcije in stališča o lastni in drugi narodnostni skupnosti, o položaju lastne in druge skupnosti, o značilnih pojavih in ustanovah na stičnih območjih;

- dejavnike etnične identifikacije;
- dejavnike interetnične interakcije in komunikacije.

Za sociolingvistično in psiholingvistično analizo bomo uporabili posneto jezikovno gradivo, uporabili pa bomo tudi metodo analize diskurza.

Sklep

Na podlagi gornjih izhodišč smo v preteklih letih raziskovali medetnične odnose v narodnostno mešanih urbanih središčih ob slovensko madžarski in slovensko italijanski meji: v Lendavi, kjer ob Slovencih kot avtohtono prebivalstvo živijo še Madžari, v Monoštru, ki opravlja funkcije urbanega središča za slovensko Porabje in ima poleg madžarskega še zajeten delež slovenskega prebivalstva ter v Izoli oziroma v Slovenski Istri (glej bibliografijo). Poleg tega smo v prejšnjem obdobju načrtovani program razširili in obogatili z medčasovno analizo. To je bilo potrebno zaradi tega, ker je v času po prvem opazovanju kazalcev etnične identitete in medetničnih odnosov prišlo do intenzivnih družbenih sprememb, za katere je mogoče predvideti, da so vplivale na stališča prebivalstva o medetničnih razmerjih. V vzorec vključujemo pripadnike narodnih manjšin in pripadnike večinske skupnosti.

V tekočem obdobju smo nameravali ustrezno modificiran instrumentarij aplicirati v izbranih narodnostno mešanih urbanih okoljih vzdolž slovensko italijanske in avstrijske meje. Vendar zaradi prevelike finančne podhranjenosti projekta tega ne bomo mogli v celoti izvesti. Primanklaj smo nadomestili z ponovnimi paneli na že obravnavanih območjih vzdolž slovensko madžarske meje in v Slovenski Istri.

Raziskava zasleduje naslednje cilje:

- ugotoviti, kateri dejavniki (objektivni in subjektivni: pravno-varstveni, demografski, socialni, ekonomski, mobilnostni, socialno psihološki) po percepciji naših respondentov vplivajo na premike v etnični pripadnosti
- ugotoviti, kakšni so eksplicitni in implicitni kazalci etnične identitete:
  - * participacijski vidik (vključevanje v kulturne, socialne, družbene, družabne, itd. dejavnosti na stičnem območju in zunaj njega),
  - * komunikacijski vidik: razčlenitev na jezikovno dejavnost, upoštevanje jezikovno proputnost posameznih komunikacijskih kanalov (izbira jezika sporazumevanja na receptivni in produktivni ravni) ter na sporazumevalno zmožnost (znanje jezikov),
    - ugotoviti, kakšne so percepcije in stališča prebivalstva na stičnih območjih:
    - * do lastne etnične skupnosti, svoje kulture in jezika, (Slovenci in Madžari v Prekmurju oziroma Madžari in Slovenci v Porabju o sebi),
    - * do druge etnične skupnosti, njene kulture in jezika (Slovenci oz. Madžari v Prekmurju o madžarski manjšini oz. slovenskem narodu, Madžari in Slovenci v Porabju o slovenski manjšini v Porabju oz. madžarskem narodu),
    - * do matičnega naroda narodne manjšine (Slovenci in Madžari v Prekmurju o Madžarih in Madžarski, Madžari in Slovenci v Porabju o Slovencih in Sloveniji).

Raziskava torej opozarja na vlogo in pomen etnične identite na narodnostno mešanih območjih v slovenskem etničnem prostoru, na narodnostno mešanih območjih na obeh straneh slovenske državne meje. S pomočjo analize percepcij in stališč prebivalstva obeh narodnosti na stičnih območjih pokaže na potencialne nevtralne točke, pa tudi na produktivna razmerja med etnijami v stiku. Z analizo implicitnih in eksplicitnih kazalcev narodnostne identitete prepoznava trende oziroma smeri pri eventualnem spreminjanju etničnega.

Projektna dokumentacija

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva, (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru) [:vprašalnik]. Ljubljana: INV, 1991. 39 str.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva, : sumarni pregled rezultatov (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru). Ljubljana: MZT, 1992. 95 str. [COBISS-ID 178509]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Szentgotthárd/Monošter, (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru) [:vprašalnik] Ljubljana: INV, 1991. 40 str.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Szentgotthárd/Monošter : sumarni pregled rezultatov (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru). Ljubljana: MZT, 1993. 104 str. [COBISS-ID 179533]

Fazno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na temeljnem raziskovalnem projektu v letu 1993 : »Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru«, (Raziskovalne naloge, 65). Ljubljana: INV, 1993. 189 str. [COBISS-ID 442189]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva [:vprašalnik], (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru). Ljubljana: INV, 1994. 20 str.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva : pismo 1994, (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, 76). Ljubljana: MZT, 1994. 40 str. [COBISS-ID 4883277]

Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske : vprašalnik: Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola, (Raziskovalne naloge, 78). Ljubljana: MZT, 1994. 31 str. [COBISS-ID 4883789]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v slovenski Istri : (Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola) : sumarni pregled rezultatov, (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, 77). Ljubljana: MZT, 1994. 76 str. [COBISS-ID 4883533]

Fazno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na znanstveno-raziskovalnem projektu v letu 1994 : Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, (Raziskovalne naloge, 71). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 1995. 154 str. [COBISS-ID 1253197]

Interetnikus kapcsolatok és nemzetiségűk Szentgotthárd/Monošter városában : kérdőív : vprašalnik. Ljubljana: INV, 1995. 20 str. [COBISS-ID 5343053]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Monošter/Szentgotthárd : pismo 1995 : Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske, (Raziskovalne naloge, 82). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 1995. 62 str. [COBISS-ID 5342797]

Letno poročilo o rezultatih opravljenega znanstveno-raziskovalnega dela na področju temeljnega raziskovanja : naslov projekta: Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, (Raziskovalne naloge, 84). Ljubljana: INV, 1996. 167 str. [COBISS-ID 4492365] (s sodelavci).

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske : [vprašalnik] : a nemzetisé gi identitás elemeinek összehasonlító elemzése Szlovénia, Ausztria, Olaszország és Magyarország régióinak érintkezési területein élő lakosság körében. (Mednarodni projekt: Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, 81). Ljubljana: INV, 1996. 32 str. [COBISS-ID 5225549]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v slovenski Istri : (Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola) : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske : [vprašalnik]: (Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola) : l'analisi comparativa degli elementi dell'identità nazionale della popolazione delle regioni confinanti in contatto della Slovenia, Austria, Italia ed Ungheria, (Mednarodni projekt: Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru). Ljubljana: INV, 1996. 33 str. [COBISS-ID 5225037]

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva : pismo 1997, (Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru). Ljubljana: INV, 1996. 25 str.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Monošter/Szentgotthárd : [vprašalnik]: Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 1997. 32 str.

Objave izsledkov projekta:

HAFNER FINK M.: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - št. 28 (1993), str. 15-27

JESIŠ, B. Zastopstvo italijanske in madžarske narodne skupnosti v državnem zboru Republike Slovenije in občinskih organih. - V : Kärnten Dokumentation. Geerbte Vielfalt - Volksgruppen in Österreich und in den Nachbarstaaten. Band 12, str. 44-54. Klagenfurt 1995

- Medetnični odnosi in politika : drobci iz raziskave / Boris Jesih. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - 28 (1993), str.86-91. COBISS-ID 769869

- Možnosti političnega zastopanja manjšin. -V : Manjšine v prostoru Alpe-Jadran.- Zbornik referatov. - Ljubljana 1994

- Zastopstvo italijanske in madžarske narodne skupnosti v Državnem zboru Republike Slovenije in občinskih organih. V : Kärntner Dokumentation. Band 12. geerbte Vielfalt - Volksgruppen in Österreich und in den Nachbarstaaten (Hrg. Karl Anderwalt, Maria Novak-Trampusch), Klagenfurt 1995, str. 44-55

- Medetnični odnosi in politika / Boris Jesih. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - št. 31 (1996), str. 35-46. Tabele. COBISS-ID 5589837

KLOPČIČ, Vera: Informacija o dvojezičnem poslovanju na narodnostno mešanih območjih v republiki Sloveniji / <Vera Klopčič, Jana Kranjec-Menaše, Sonja Kurinčič-Mikuž, Katarina Munda-Hirnok, Nada Vilhar>. V: Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije. - ISSN 1318-0169. - 20, št. 3 (18.I.1994), str. 70-82. COBISS-ID 501069

- Mednarodni dokumenti o varstvu narodnih manjšin in obveznosti države Slovenije do slovenskih manjšin / Vera Klopčič. V: Manjšina kot subjekt / <Boris Jesih (urednik)>. - Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije, Delovna skupina za problematiko slovenske manjšine Odbora za mednarodne odnose : Inštitut za narodnostna vprašanja : Urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, 1996. - (1996)str. 14-15. COBISS-ID 5156429

- The use of the language of the Italian and Hungarian ethnic minorities in the work of judiciary organs in the Republic of Slovenia / Vera Klopčič. V: Applied linguistics. - ISSN 1318-2838. - 1, št.1 (1993), str. 26-34. COBISS-ID 4568397

MEJAK, Renata: Čezmejni stiki prebivalcev Lendave s sosednjo Madžarsko / Renata Mejak. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - 28 (1993), str. 65-85. Tabele. COBISS-ID 764749

- Nekateri elementi percepcij Lendavčanov o sosednji Madžarski : (prikaz delnih raziskovalnih izsledkov) / Renata Mejak. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - št.29-30 (1994-1995), str. 35-50. Tabele. COBISS-ID 4435277

- A magyar nemzeti ünnepek ismerete / Mejak Renata. V: Muratáj. - ISSN 0353-5584. - št. 2 (1996), str. 55-68. COBISS-ID 1515827

- Odziv na vprašalnik Inštituta za narodnostna vprašanja v Monoštru (junij-julij 1992) / Renata Mejak. V: Slovenski koledar. - ISSN 0237-1480. - (1993), str.53-56. COBISS-ID 901453

- Demokratične družbene spremembe in stiki manjšin z narodno matico / Renata Mejak. V: Slovenski koledar. - ISSN 0237-1480. - (1994), str.76-82. Ilustr. COBISS-ID 505421

- Affinitások és különbségek a határ két oldalán (Muravidék - Zala megye) : bevezető magyarázata a tanulmányhoz / Renata Mejak. V: Naptár... - ISSN 1318-0290. - (1996)str. 67-77. COBISS-ID 4426829

- Prispevki spoznavanju slovenske manjšine Porabju / Renata Mejak. V: Šolska kronika. - ISSN 0352-7972. - 23, str. 55-203. COBISS-ID 20264962

- Kako nastaja podoba o Sloveniji pri prebivalcih Monoštra : nekateri izsledki raziskave / Renata Mejak. V: Slovenski koledar. - ISSN 0237-1480. - (1995), str. 85-89. COBISS-ID 1225549

- Medčasovna analiza čezmejnih stikov in pogledov Lendavčanov na sosednjo Madžarsko : (1991-1994) / Renata Mejak. - Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja, 1995. - 55 str. - (Raziskovalne naloge) COBISS-ID 4726349

- Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Monošter/Szentgotthárd : Medčasovna analiza čezmejnih stikov prebivalcev Monoštra s sosednjo Slovenijo : Medčasovna primerjalna analiza percepcij prebivalcev Monoštra o Madžarski in Sloveniji / Renata Mejak. - Ljubljana : INV, 1996. - 44 str. - (Ekspertize) COBISS-ID 5224781

- Medčasovna primerjalna analiza čezmejnih stikov in percepcij prebivalcev Monoštra o Madžarski in Sloveniji / Renata Mejak. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - št.

31 (1996), str. 89-132. tabele, grafikoni. COBISS-ID 5592141

MEDVEŠEK, M. Metodološki okvir raziskave v Slovenski Istri. Razprave in gradivo 31, (Ljubljana), 1996, str.7-11.

- Analiza etnične vitalnosti Madžarov v Lendavi. Razprave in gradivo 31, (Ljubljana), 1996, str.47-78..

MUNDA-HIRNÖK, Katarina: Spremljanje medijev na narodnostno mešanem področju v Lendavi V: Porabje. - ISSN Y500-909X. - 3, št.21 (21.X.1993), str. 6. COBISS-ID 355661

- Javna občila na narodnostno mešanem območju v Lendavi / V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - 28 (1993), str. 46-64. Grafikoni, tabele. COBISS-ID 764237

- Mediji in slovenska manjšina na Madžarskem V: Slovenski koledar. - ISSN 0237-1480. - (1994), str. 87-90.

- Mediji in slovenska manjšina na Madžarskem V: Manjšine v prostoru Alpe-Jadran / Delovna skupina za manjšine Alpe-Jadran, Vlada Republike Slovenije <in> Inštitut za narodnostna vprašanja. - Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, Delovna skupina za manjšine Alpe-Jadran, 1994. - (1994), str. 253-256. COBISS-ID 1483085

- Mediji med slovensko manjšino na Madžarskem V: Koroški vestnik. - ISSN 1318-1866. - 28, št. 1/2 (1994), str. 48-50. COBISS-ID 48489984

- Spremljanje medijev v Monoštru / Katarina Munda-Hirnök. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - št.29-30 (1994-1995), str. 25-34. COBISS-ID 4404045

- Aktualni položaj Slovencev na Madžarskem / Katarina Munda-Hirnök. V: Koroški vestnik. - ISSN 1318-1866. - 29, št.2 (1995), str.73-86. COBISS-ID 4400717

- O porabskih Slovencih v Washingtonu. V: Slovenski koledar. - ISSN 0237-1480. - (1996), str.78-80. COBISS-ID 4432205

- Predstavitev Porabja. V: Porabje. - ISSN Y500-909X. - 4, št.11 (2.VI.1994), str. 4. COBISS-ID 929101

- Media in the ethnically mixed region of Lendava / Munda Hirnok, Katalin. V: Kulturak talalkozasa - kulturak konfliktusai / szerkesztette Krupa Andras, Eperjessy Erno, Barna Gabor. - Bekescsaba ; Budapest : Magyar neprajzi tarsasag, 1995. - (1995) Str. 157-161. COBISS-ID 5082189

NEČAK LÜK, A. Položaj slovenščine kot sredstva javnega sporazumevanja v manjšinskih položajih. Zbornik soboškega muzeja, 2, (1991/92), str. 67-72. [COBISS-ID 50366720]

- K proučevanju jezikovnega položaja v Porabju. V: Štrukelj, I. (ur.). Jezik tako in drugače : zbornik. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije: Inštitut za družbene vede, 1993, (1993), str. 65-75. [COBISS-ID 1228109]

- Sporazumevanje v večkulturnem okolju: nekaj raziskovalnih pristopov. V: Vencelj, P. (ur.), Klemenčič, V. (ur.), Novak Lukanovič, S. (ur.). Manjšine v prostoru Alpe-Jadran : zbornik referatov = Konferenzbericht : = zbornik referata : = atti di convegno : = felszolalások gyujtemenye : Bled, 21. - 22. 10. 1993. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Delovna skupina za manjšine Alpe-Jadran, 1994, (1994), str. 194-204. [COBISS-ID 1479245]

- Interethnic relations in the ethnically mixed regions along the Slovene - Hungarian border. V: Krupa, A. (ur.), Eperjessy, E. (ur.), Barna, G. (ur.). Kultúrák találkozásai - kultúrák konfliktusai : (Az V. nemzetközi néprajzi nemzetiségtudató konferencia előadásai, Békéscsaba, 1993. október 7-8-9.). Békéscsaba; Budapest: Magyar néprajzi társaság, 1995, 1995, str. 295-300. [COBISS-ID 5081933]

- Ethnic, linguistic and cultural diversity in Slovenia — educational policy and practice. V: Human rights and minorities in the new European democracies: educational and cultural aspects. Strasbourg: Council of Europe, 1996, str. 78-86. [COBISS-ID 5315405]
- Medetnični odnosi v sociolingvistični perspektivi. V: Šumi, Irena (ur.), Venosi, Salvatore (ur.). Večjezičnost na evropskih mejah - primer Kanalske doline : Kanalska dolina, oktober 1995 : zbornik predavanj in referatov : Valcanale, October 1995 : anthology of lectures and papers. Ukve: SLORI, Sedež kanalska dolina: = SLORI, Seat Valcanale, 1996, str. 131-150. [COBISS-ID 4788557]
- Jezikovna razmerja na območju med Muro in Rabo. V: Balažič, J. (ur.), László S. (ur.). Ljudje ob Muri : zbornik referatov mednarodne znanstvene konference v Lendavi, 10.-12. maj 1995. Murska Sobota: Pokrajinski muzej; Zalaegerszeg: Göcseji Múzeum, 1996, str. 281-297. [COBISS-ID 5230413]
- Slovenski jezik v Porabju. V: Vugrinec, J. (ur.), Takács, M. (ur.). Sodelovanje ob meji: [zbornik] : Štanulmánygyűjtemény]. Murska Sobota: Pokrajinska in študijska knjižnica; Szombathely: Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, 1996, str. 233-258. [COBISS-ID 5224525]
- Jezikovna identiteta in jezikovno načrtovanje pri Slovencih. V: Nečak, D. (ur.). Avstrija, Jugoslavija, Slovenija, Slovenska narodna identiteta skozi čas : zbornik, Lipica, 29. maj - 1. junij 1996, (Historia). ŠLjubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1997, str. 117-132. [COBISS-ID 5434957]
- Language component of the interethnic relations issues in the ethnically mixed regions along the Slovene-Hungarian border. Razprave in gradivo, Ljubljana, 28 (1993), str.28-37. [COBISS-ID 762445]
- Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru : primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske. Razprave in gradivo, Ljubljana, št.28 (1993), str.5-14. [COBISS-ID 761165]
- Ethnic identity and language continuity. V: Novak Lukanovič, S. (ur.). Overlapping cultures and plural identities. Ljubljana: Slovenska nacionalna komisija za UNESCO: INV, 1995, (1995), str.87-100. Tabele, grafikoni. [COBISS-ID 4446797] ISBN 961-6159-01-1
- Jezik in etnična pripadnost v Porabju. Razprave in gradivo, Ljubljana, št.29-30 (1994-1995), str.5-23. Tabele, grafikoni. [COBISS-ID 4402765]
- Jezik kot kazalec stanja medetničnih odnosov. Razprave in gradivo 31 (1996), str.11-24. ISSN 0354-0286
- Slovene languages issues in the Slovene Hungarian borderland. - International journal of the sociology of language 124 (= The Sociolinguistics of Slovene, ed.by Marc L. Greenberg). Kansas 1997, pp. 99-128. ISSN 0165-2516
- 169. Slovenia (Slowenien/Slovénie). Kontaktlingvistik/Contact Linguistics/Linguistique de contact. An International Handbook of Contemporary Research, Vol. 2 H. Goebel, P.H. Nedle, Z. Starý, W. Wölck. Handbücher zur Sprach und Kommunikationswissenschaft, Walter de Gruyter & Co., Berlin, 1997 (V tisku).
- Novak Lukanovič, S., Jesih, B. Opredelitev za sožitje še neokrnjena : izsledki raziskave žMedetnični odnosi in narodna identiteta v Slovenski Istri'. Primorske nov., 28.VI.1996, let. 50, št. 50, str. 18. [COBISS-ID 4814157]

NOVAK-Lukanovič, Sonja: Dvojezična vzgoja in izobraževanje: vloga v družbi in stališča posameznikov : (prikaz rezultatov raziskave) / Sonja Novak-Lukanovič. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0354-0286. - 28 (1993), str. 38-45. COBISS-ID 763725

- Das zweisprachige Schulwesen in Lendava/Prekmurje / Sonja Novak-Lukanovič, Renata Mejak. V: Mit Sprachen leben / ed. Ulrike Proll, Werner Holzer. - Celovec : Drava, 1994. - str. 112-134. COBISS-ID 1199181
- Jezikovni in kulturni pluralizem: primer dvojezične osnovne šole v Lendavi/Lendva / Sonja Novak-Lukanovič. V: Vestnik koroških partizanov. - ISSN 0350-7130. - 25, št. 1/2 (1991), str. 67-78. COBISS-ID 36410368
- Jezik manjšine in izobraževanje / Sonja Novak-Lukanovič. V: Razprave in gradivo. - ISSN 0034-0251. - št.26-27 (1992), str.118-124. COBISS-ID 438861
- Minority language and education - the case of the Hungarian language in Slovenia / Sonja Novak-Lukanovič. V: Applied linguistics. - ISSN 1318-2838. - 1, št.1 (1993), str.140-146. COBISS-ID 4569165
- Some reflections on ethnic identity in multicultural societies V: Overlapping cultures and plural identities / uredila Sonja Novak Lukanovič. - Ljubljana : Slovenska nacionalna komisija za UNESCO : Inštitut za narodnostna vprašanja, 1995. - str. 133-138. COBISS-ID 4447053
- Kisebbsegi nyelv es oktatás Szloveniában / Sonja Novak-Lukanovič. V: Kisebbsegkutatás. - ISSN 1215-2684. - št.2 (1992), str. 768. COBISS-ID 1228365
- The position of Italian and Hungarian minority in Slovenia : educational aspect / Sonja Novak Lukanovič. - Strasbourg : Concil of Europe, 1994. - 5 str. COBISS-ID 5249101
- Večkulturnost in družba. V: Manjšine v prostoru Alpe-Jadran / Delovna skupina za manjšine Alpe-Jadran, Vlada Republike Slovenije <in> Inštitut za narodnostna vprašanja. - Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, Delovna skupina za manjšine Alpe-Jadran, 1994. - (1994), str.185-193. COBISS-ID 1478989
- The position of the Italian and Hungarian minority in Slovenia : educational and cultural aspect / Sonja Novak Lukanovič. V: Letopis. - ISSN 0943-2787. - Vol. 42 (1995), posebna izdaja, str. 27-31. COBISS-ID 1629773
- The role of the minority language in the educational system : results of the case study / Sonja Novak-Lukanovič. V: Kleine Nationen und ethnische Minderheiten im Umbruch Europas / edited by Silvo Devetak, Sergej Flere, Gerhard Seewann. - Munchen: Slavica, 1993. - (Ethnica et Nationes ; Bd. 1). - str. 219-222. COBISS-ID 1228877

Izbrana in citirana literatura

- Bergnach L., Sussi E. (eds.) (1993) Minoranze etniche ed immigrazione: la sfida del pluralismo culturale. - Milano, Franco Angeli
- Bregnach L. Delli Zotti Giovanni (1992) (eds)Ethnie, Confini, Europa.Milano
- Isajiw, W.W., 1974. Definitions of ethnicity, Ethnicity 1, 111-124. Citirano po Fishmanu 1977.
- J. A. Fishman, 1977. Language and Ethnicity. V: Language, Ethnicity and Intergroup Relations, Giles,H.(ed). Academic Press, London, New York, San Francisco. Perspective. Clevedon: Multilingual Matters.
- Fishman, J. A., 1989. Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic
- Fishman, J. A., 1991. Reversing Language Shift. Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages. Clevedon: Multilingual Matters.
- Gellner, E., 1994. Encounters with Nationalism. Oxford, Cambridge: Blackwell
- Giles, H. (ed.), 1977. Language, Ethnicity and Intergroup Relations. Academic Press, London, New York, San Francisco.

Giles, H., Bourhis, R. Y., Taylor, D. M., 1978. *Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations*.

Klinar, P., 1976. *Mednarodne migracije*. Maribor, Obzorja.

Nečak Lük, A., 1993. *Dinamika medetničnih odnosov v Sloveniji*. V: *Slovenija in Evropska konvencija o človekovih pravicah*. Zbornik razprav, Ljubljana.

Nečak Lük, A., 1993. *K proučevanju jezikovnega položaja v Porabju*. V: *Jezik tako in drugače*. Zbornik, Ljubljana.

Sussi, E., Štrukelj I. (eds) (1994) *Narodne manjšine danes in jutri*. Trst: SLORI

Štrukelj, I. (1992) *Etnolingvistična vitalnost narodnih manjšin*. Ljubljana, Inštitut za družbene vede.

Summary

Ethnic Identity and Interethnic Relations on Slovene Ethnic Territory

A Project Presentation

The Slovene national minorities in Austria, Italy and Hungary and national minorities in Slovenia have been developing, preserving or shedding their ethnic characteristics, their culture and language in different historical, social, political and economic circumstances. In different historical periods the state and society at large have offered them different legal guarantees and different institutional opportunities for surviving (education, cultural activities, the use of language, political representation, the outer symbolics of a particular region, etc.), either to the benefit of their ethnic distinctions and interests, or to their detriment. Even today the chances Slovenes have to live and work on their native land, to move up the social ladder while preserving their ethnic characteristics differ from country to country. In addition to this, Slovene communities in different regions of the same country are treated differently, just as there are differences in the legal and institutional status of autochthonous communities in Slovenia. The relations between neighboring nations and the century-long experience of common life on common territory have given rise among the population on both sides of the border to concepts and views on their own community and their neighbors which function as common historical memories and determine the nature of interethnic relations.

The paper presents the project of the Institute for Ethnic Studies, "Ethnic Identity and Interethnic Relations on Slovene Ethnic Territory", which researches the subject matter mentioned above. The project features a multi and interdisciplinary approach. It is planned as a longitudinal panel study of a comparative nature. The research is focused on the relations between ethnic groups in contact and the indicators of ethnic identity on nationally mixed regions on both sides of the Slovene border through the prism of the attitude of both majority and minority members towards the phenomena and processes which affect common life in nationally mixed regions. The research is based on the hypothesis that ethnicity (ethnic identity, ethnic affiliation) is a historical, therefore changing phenomenon. The stability or fluidity of individual ethnic identity - and consequently group ethnic identity - depends on the power ratio between particular ethnic groups.